

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ได้กำหนดให้มีโครงการพัฒนาเขตภูมิภาคต่างๆ โดยมุ่งกระจายการพัฒนาไปสู่ส่วนภูมิภาค และเน้นหนักการพัฒนาที่จะมีผลต่อประชากรผู้มีรายได้น้อย ทั้งนี้เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคม และยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชากรให้เท่าเทียมกันมากขึ้นโดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งถือว่าเป็นภาคที่มีภาวะเศรษฐกิจต่ำสุด เนื่องจากการขยายตัวของภาคเกษตรกรรมเป็นไปอย่างเชื่องช้าซึ่งเป็นผลจากการเพิ่มผลผลิตโดยวิธีการที่ล้าสมัย และการใช้ทรัพยากรที่ดินอย่างไม่มีประสิทธิภาพ¹

เป้าหมายแห่งหนึ่งของการพัฒนาตามแผนดังกล่าวนี้คือ ทุ่งกุลาร่องไห้ ซึ่งเป็นบริเวณที่ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของ 10 อำเภอ ใน 5 จังหวัด ได้แก่ อำเภอสวรรภูมิ อำเภอเกษตรวิสัย อำเภอชุมพวง และกิ่งอำเภอโพธิ์ทราย ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ในจังหวัดมหาสารคาม อำเภอชุมพลบุรี และอำเภอท่าตูม ในจังหวัดสุรินทร์ อำเภอค้อวัง และอำเภอมหาชนะชัย ในจังหวัดยโสธร และอำเภอรามันไสด ในจังหวัดศรีสะเกษ มีเนื้อที่รวมกันถึง 2.1 ล้านไร่ และเป็นพื้นที่มีปัญหาแตกต่างจากบริเวณอื่นๆ เนื่องจากอยู่ปลายเขตจังหวัด และอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางของแต่ละอำเภอ จึงเป็นผลให้ไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ดังนั้นเพื่อให้ได้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ จึงมีการกำหนดมาตรการพัฒนาพื้นที่เฉพาะขึ้น² เพื่อพัฒนาทุ่งกุลาร่องไห้ ซึ่งจะดำเนินการต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2522 จนถึง พ.ศ. 2546³

¹ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, แผนแม่บท: โครงการทุ่งกุลาร่องไห้, มีนาคม 2522, หน้า 1 (เอกสารอัครสำเนา)

² เรื่องเดียวกัน

³ Chulalongkorn University Social Research Institute, Report: Kula Ronghai Project, Review for Implementation, July 1981, p 1 (mimeographed).

นอกจากนี้ 6 ใน 10 อำเภอซึ่งอยู่ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ยังถูกกำหนดให้เป็นเขตยากจนที่จะได้รับการพัฒนารับความตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 1.5 ล้านไร่ หรือร้อยละ 73.26 ของพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ทั้งหมด¹ อีกด้วย

ในการพัฒนาประเทศที่มีทรัพยากรการเงินค่อนข้างจำกัดเช่นประเทศไทยนั้น จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรมนุษย์ซึ่งหมายถึงประชาชนไทยเป็นหลักใหญ่ หมายความว่าประเทศจะก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมได้นั้นจำเป็นต้องมีกำลังคนที่มีความรู้และมีทักษะในการประกอบการทำงานในปริมาณที่พอเพียงกับความต้องการ² นั่นคือคนจะต้องได้รับการพัฒนาเสียก่อนจึงจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศได้ การพัฒนาคนก็คือการให้การศึกษาแก่คนนั่นเอง และกำลังคนจะมีคุณภาพเพียงพอขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน เพราะเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาคุณภาพของประชาชน และยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศในทุกด้าน

รัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา จึงได้จัดและขยายการบริการด้านศึกษาแก่เยาวชนของชาติตลอดมา แต่เท่าที่เป็นอยู่การจัดการศึกษายังไม่บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการศึกษาของไทยที่ผ่านมาเน้นหนักในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งในระยะต่อมาพบว่าการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนนั้นมีข้อจำกัดอยู่มากทำให้ไม่สามารถที่จะสนองความต้องการของสังคมได้อย่างเพียงพอ จากสถิติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 พบว่ามีผู้อยู่ในระบบโรงเรียนในทุกระดับชั้นเพียงร้อยละ 19.5 ของประชากรทั้งหมด นอกนั้นอยู่นอกระบบโรงเรียน ดังนั้นแนวความคิดในการจัดการศึกษาในประเทศไทยในระยะต่อมาจึงโน้มนาบไปให้ความสำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมากยิ่งขึ้น โดยหวังว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้จะเข้ามามีบทบาทช่วยสนับสนุนในการพัฒนาคุณภาพประชากรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบทที่ประชากรถึงร้อยละ 85

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ร่างแผนปฏิบัติการพัฒนาชนบท 2525-2529, (กรุงเทพมหานคร: 2524) (เอกสารอัครสำเนา)

² คารวาทิปะपाल, การศึกษากับการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, 2521) หน้า 22

เฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบทที่ประชากรถึงร้อยละ 85 ของประเทศอาศัยอยู่¹ และการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนแก่ประชาชนเหล่านี้คือความหวังใหม่ในการพัฒนาชุมชน เป็นยุทธศาสตร์สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาประเทศ²

จากแผนแม่บท โครงการทุ่งกุลาร่องไห้ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (มีนาคม 2522) นั้น ในด้านการศึกษาที่มีข้อมูลอยู่น้อยมาก แต่อย่างไรก็ตามก็มีข้อเสนอแนะไว้ว่าควรจะได้มีการศึกษารายละเอียดต่างๆทางด้านการศึกษาโดยเร่งด่วน เนื่องจากพบว่า การให้บริการทางด้านการศึกษายังไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน อันเป็นสาเหตุที่ทำให้มาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนในเขตทุ่งกุลาร่องไห้ อยู่ในระดับต่ำ และมีผลทำให้ประสิทธิภาพของแรงงานต่ำไปด้วย

ฉะนั้นในการศึกษาทบทวน เพื่อปฏิบัติโครงการทุ่งกุลาร่องไห้ ปี 2523-2524 จึงได้มีการนำเอาเรื่องของการศึกษา เข้ามาเป็นหัวข้อในการวิจัยด้วย ด้วยเหตุที่การศึกษาช่วยพัฒนาคนให้มีคุณภาพอันจะเป็นรากฐานที่สำคัญในขบวนการพัฒนาด้านต่างๆของชุมชน และสังคม

เมื่อได้ศึกษาจากแผนแม่บท และวัตถุประสงค์ของโครงการแล้วเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีประโยชน์มาก ผู้วิจัยจึงได้สมัครเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ โดยมุ่งศึกษาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการด้านการศึกษานอกระบบของประชาชนในเขตทุ่งกุลาร่องไห้ โดยมีความเชื่อว่าเมื่อทราบปัญหาและความต้องการของประชาชนแล้วจะสามารถวางแผนการพัฒนาด้านการศึกษานอกระบบให้ประสานกับการวิจัยด้านอื่นๆได้อย่างตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านการศึกษานอกระบบของประชาชนในเขตทุ่งกุลาร่องไห้ พร้อมทั้งเปรียบเทียบลักษณะปัญหาและความต้องการด้านการศึกษานอกระบบ

¹ คุณตา นพคุณ, "การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของประชากรในชนบท", วารสารสังคมศาสตร์, 18(มีนาคม 2524) หน้า 42-44

² ประมุน นิคมานนท์, การศึกษานอกโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต 2521) หน้า 72

ตามที่คณะของประชาชนกับผู้นำท้องถิ่น และตามที่คณะของประชาชนเอง ระหว่างเพศ และระหว่างหมู่บ้าน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้ทำการศึกษาเฉพาะปัญหาและความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบของประชาชนที่มีภูมิลำเนาในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ และผู้นำท้องถิ่นในเขตเดียวกัน
2. ช่วงเวลาที่ทำการศึกษาอยู่ระหว่าง 4 กุมภาพันธ์ 2524 ถึง 27 มีนาคม 2524 เท่านั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรให้สัมภาษณ์หรือตอบแบบสอบถามด้วยความจริงใจตามข้อเท็จจริงที่ได้
2. วัน เวลา และสถานที่ที่ต่างกันไม่มีผลต่อข้อความคิดเห็นของคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง

ความไม่สมบูรณ์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อาจเกิดความคลาดเคลื่อนได้เนื่องจาก

1. สภาพร่างกายและสภาวะทางอารมณ์ขณะให้สัมภาษณ์หรือตอบแบบสอบถามอาจมีอิทธิพลต่อคำตอบบาง
2. ขณะทำการสัมภาษณ์นั้นมีบางบุคคลที่สาม ซึ่งมักจะเป็นคนที่เพิ่งผ่านการสัมภาษณ์มา ได้เข้าร่วมฟังและพูดคุยในเชิงแนะคำตอบแก่ผู้กำลังถูกสัมภาษณ์ ซึ่งอาจทำให้ผู้ตอบลืงเลใจและเป็นผลกระทบบกระเทือนต่อคำตอบได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ประชาชน หมายถึง บุคคลที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ขณะทำการวิจัย
ผู้นำท้องถิ่น หมายถึงบุคคลต่อไปนี้

- กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และหรือผู้ช่วยของบุคคลทั้งสอง
 - ครูใหญ่ และ/หรือผู้ช่วยฯ และ/หรือครู
 - เจ้าหน้าที่ หรือพนักงาน หรือตัวแทน หรืออาสาสมัครของหน่วยงานต่างๆ
 - บุคคลอื่นที่เป็นที่เคารพนับถือของประชาชน เช่น เจ้าอาวาสวัด อธิการ์ อธิการ์ใหญ่บ้าน อธิการ์ราชการ หรือผู้อาวุโสอื่น ๆ
- ทั้งนี้บุคคลดังกล่าวจะต้องทำงาน หรือประกอบอาชีพ หรือมีภูมิลำเนาในหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ไม่น้อยกว่า 1 ปี

ความต้องการหมายถึงความต้องการด้านการศึกษาในระบบ ทั้งที่เห็นความรู้สายสามัญ สายอาชีพ และความรู้เพิ่มพูนเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต
ปัญหา หมายถึง สภาพเป็นจริงที่ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติตนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นแนวทางในการปรับปรุง หรือจัดการศึกษาให้สนองความต้องการของประชาชนในเขตทุ่งกุลาร้องไห้
2. เสนอผลการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งในโครงการพัฒนาด้านการศึกษาในเขตทุ่งกุลาร้องไห้